

Juozapas Kozakevičius.

MŪSŲ
PROTĖVIŲ PĒDOMIS

(Lietuvių kilmės teorija)

Jan M 879

Kaina 1 litas



PANEVĖŽYS

1928.

Juozapas Kozakevičius.

Muziejuje uždegtais
A. L. Z.

MŪSŲ PROTÉVIŲ PĒDOMIS

(Lietuvių kilmės teorija)

„Nuo praistorinių laikų, per amžius
ir šiandie pažangos pamatu buvo ir
yra vaizduotė“.

J. Varto-Pševlockis,
„Mūsų dienų evangelija“.



PANEVĖŽYS

1928.

N. Feigenzono spaustuvė Panevėžy.

PRAKALBA.

Nors knygą visuomet laikiau ištikimiausia savo drauge, ji man niekuomet nenusibodo, bet savę rinktinį knygų turėti negalėjau. Mat, didelė šeimyna turėjo savo draugus, ir, kiek svarbesnė įsigyta knyga, traukė mėgejus pasiskaityti, o paēmus—negražinti. Iš užsilikusių knygų, karui kylus, svarbesnės buvo išvežtos Rasių, liko konfiskuotos, pateko į Lipecko miesto biblioteką. Tarnystė be paskirtų valandų ir tarnavimas visuomenei atimdavo daug laiko ir likdavo tik dvejetas, trejetas valandų po ilsiui. Taip, prasimušęs 55 metus, tapau emeritu, atsirado laisvo laiko, skaitant jau galima buvo susikaupti mintyje, lyginti mintis su kitų autorų mintimis: taip atsirado šis veikalėlis. Vėliau jis buvo pradėtas kiek sistematizuoti. Pasirodė daug spragų, kurių, prie dabar esančių aplinkybių, negalima ir užlopyti: nepasiekiimi, neprieinami šaltiniai. Vis delto šis veikalėlis šiaip taip; nors paskubom, buvo užbaigtas.

Tariu ačiū gerbiamiesiems p.p. mokytojui J. Mičiuliui, išsirūpinusiam man daug svarbių knygų, kun. prof. P. Jakūbėnui, Kazanės, Leningrado universitetų ir Rusų Mokslo Akademijos bibliotekieriams už patarimus ir nurodymus. Dėkoju ir seminarijos auklėtiniui p. A. Railai, kuris bent kiek pataisė rašybą ir kalbą. Mat, turint 70 metų, mokytis lietuvių naujos rašybos su kablių kableliais — tuščios pastangos!

Manau, Lietuvių tauta tarp Germanų, Slavų ir Finų tautų, ne šarkos atnešta? Jos vieta tarp seniausiuų Europos tautų, nes nuo 2500 metų lietuviai gyvena beveik tose pačiose vietose.

Esu tvirtai įsitikinęs, kad mano teorija ras pasekėjų, bus tiriamą, platinamą ir taps tuo pirmutiniu Lietuvos istorijos pu slapiu, kurio jai dabar trūksta.

Autorius.

I. Istorija.

§ 1. Mokslas, kurs prabėgusių amžių uždangą pakelia, vadinasi istorija. Istorijos faktus, neparemtus raštais, tvirtina lingvistika ir archeologija. Netikėtai rastas liekanas su senobiškais užrašais aiškina paleografija. Tiesa, kuri yra spējama, bet dar visiškai neįrodyta, vadinasi teorija, hipoteze, problema. Tais mokslo dalykais naudojantis rašoma taučių istorija.

§ 2. Sakoma, kad Lietuvių tauta esanti seniausia Europoje, bet mokslininkų jos kilmė dar visiškai nenustatyta (nesurasta). Kitų tautų istorikai Lietuvius buvo mėginę priskirti prie Slavų giminės (šeimoms), bet pamatę, kad Lietuvių tautos kalba, buvusysis tikėjimas ir papročiai labai ir aiškiai skiriasi nuo jų tvirtinimų, metė viską ir nusiramino.¹⁾

§ 3. Mūsų tautos didvyris, dras J. Basanavičius, buvo sustojęs tikraine take mūsų senolių kelionės ir sukūrė, taip vadinamą, „Trakų problemą“.²⁾

Prof. K. Būga, remdamasis lingvistiką, įrodinėjo „aisčių“ kilmę. Jo išvada negali būti pripažinta absolutine tiesa, nes aisiai yra finų šeimos šaka, mongolų kilmės. Kada mes padavimuoose gyvenome, tada niekur mūsų kalboje nebuvo minima aisiai, finų ir čiuchnų³⁾. Mūsų senovė nuolat mini Dunojų ir senobišką Ister upes. Lietuvoje listrų upių yra keletas. Dažnose minimas ir Donojaus (upės) vardas. Minimas Tyras (daabar Dniestro vardas), kaipo tyras vandenėlis. Vadinas, tie upių vardai mums pasako ką-ne-ką ir apie senovę. Prof. K. Būga tikrai nustatė, kad lietuvių šeimos kalba yra artimesnė senobiškai sanskritų kalbai, bet nesurado priežasties, kodel taip atsiatrko. Tokiu būdu Lietuvių šeimos tautos istorija liko be pirmutinio lapo.

¹⁾ Hellwalds, tom III, psl. 187—188. Lietuvius ir Žemaičius, iš viso 1.434,750 ir Latvių 1.047,930 galvų, remdamasis papročiais, skiria prie slavų šeimos, bet kreipia dėmesį į tų tautų kalbą ir sako, kad jos negali būti priskiriama nei vienai nei kitai, Europoje žinomai, tautai.

²⁾ Trakija (Tracija) VII—IV a. a. prieš Kristaus gimimą buvo ten, kur dabar yra pietinė Makedonija. Garsus istorijoje Aleksandras Makedonietis, sutriūkinęs Persų viešpatystę, gyveno 356—323 metais prieš Kr.

³⁾ Hellwalds, tom. III, psl. 189. apie Finų šeimą šitaip sako: „Mongolų kilmės finų šeimos tautelės: estai, (rusų čiud, čeliad, čuchoncy), suomiai, suomeliai, ostiakai, zyranai, permiai, votiakai, čeremisai, mordvinai, čuvašai, voglai, ugrai, madjarai, baškirai, meščeriakai ir kiti — visi mažo ūgio, plokščianosiai, plokščiaveidžiai, žema apaugusia kakta, apskritagalviai, su išikišusiais apatinio žando ir veido kaulais; mėsingomis lūpomis, storais sprandais, retai apaugusiais plaukais (plaukai kartais juodi, bet dangiau rudi), kūnas tamsokas. Finų šeima mėgsta laisvę ir nori nepriklausomai gyventi, bet pasižymi tinginiavimu, nešvarumu ir nedraugiškumu“. Rodos, Lietuviai tokų žymių neturi?

§ 4. Tyrinėjant tautos senovę, man teko sustoti senobiškoje Persų istorijoje ir tikyboje. Sulygindamas lietuvių prie-krikščioniškaji tikėjimą ir sanskritų kalbą, sakau, kad lietuviai yra kilę iš Pamiro plokštakalnės, Dravidų šeimos, Persų valdymo laikų Baktrjos satrapijos.¹⁾ Kaip jie Lietuvoje atsirado? Aš stengsiuosi jų pėdomis žengti ir trūkstantį Lietuvos istorijai lapą prisegti.

II. Persija.

§ 5. Griūvėsiuose Sumerijos, Asirijos, Medijos ir Babilionijos VI amžiuje prieš mūsų erą įsikūrė ir sustiprėjo Persų karalystė. Del dažnų barbariškų ginčių tarp savęs, kaimynijoje gyvenantieji karaliai ir respublikos, buvo Persų pavergtos. Persų viešpačiai iš pavergtųjų reikalavo sau garbės, duoklės ir eshatologijos tikėjimo, palikdami pavertiesiems savus karalius, teisėjus ir tikybą. Vadinas, pavertieji turėdavo plačiausią autonomiją.

§ 6. Disciplinai ir tvarkai palaikyti kiekvienai atskirų tautų provincijai sostas skirdavo satrapus, kariuomenės vadus, raštininkus ir kontrolierius. Kiekvienas valdininkas paskirtamę laikę siųsdavo sostui pranešimus apie provincijų būklę. Keliai, paštas ir finansai buvo paveikslingai sutvarkyti. Kartais iš sosto buvo siuntinėjami į provincijas revizoriai, su neaprēztais įgaliavimais, kurie už prasikaltimus baisiai kankino ir žudė nusikaltėlius, nežiūrėdami nė kilmės, nė luomo.

§ 7. Satrapai duoklę rinkdavo viešpačiui, sau išlaikyti kariuomenei ir raštininkui. Satrapų pareiga buvo, iš vietinių žmonių išrinktus, teisėjus tvirtinti, prižiūrėti teismo nutarimus, tvarką, ramumą ir Persų garbę paalaikyti. Be to, satrapams reikėjo saugoti ir tvarkos žiūrėti karališkuose rūmuose. Rūmai buvo pasakingo grožio: iš oro pagražinti graikų skulptorių mar-

1) Gellwalds, tom IV, psl. 133—134. Apie Pamiro plokštakalnės gygentojus taip sako: „Pamiro pietuose yra mažai težinomas Durdistan, išraižytas daugybės kalnų, upelių; klimatas vasaros metu šiltas, žiemą—šaltas, snieguotas. Durdistan apgyventas Dravidų šeimos smulkiųjų tautelių: cilais, astorais, gilgytais, durelais, gunzais, nagyrais, citralais, sijais, pašoviais ir kitomis, kurios į vieną kuopą nesijungia ir labai nekenčia kitų rankos (valdžios). I nieką nekimba, bet užgauti, moka atkerštyti. Gyvena pagoniškame senobiškame tikėjime: dievą garbina be stabų. Jų kalba panaši senobiškai sanskritų kalbai, bet dabar jau yra daug įvairių priemaišų. Juose yra užsilikę daugybė senųjų Persų papročių. Jie—inteligentiškos išvaidos, juodakiai, ir mêlynakiai, lankuotais antakiais, ilgomis blakstienomis, plačiomis atviromis kaktomis, plaukai—nuo juodų iki šviesių (kaštano spalvos). Vyrai ir moterys aukšto ūgio, proporcionališki, drabužiais nesiskiria, vyną gerti mėgsta. Užsiima žemės darbu ir gyvulininkyste“.

A. Brem, tom I, psl. 436—437 sako: „Tibete ir Turkestane jauni—maži laukiniai JAK (Bos grunniens) veislės gyvuliai, sugauti greitai pripranta prie žmogaus, jie esti reikalingi susiekimui ir sunkumams nešioti: lengvai pakelia 400 svarų; jais važinėja ir žemę dirba. Žmogui jie labai pravartu laikyti, nes ir žiemą šerti jų neraikia: patys iš po sniego kanopomis sau maistą atsikasa; mėgsta aukštą ganyklą, labai mësingi“.

moro kolonomis, stovilomis ir vaizdais. Viduje daugybė atskirų salių visos sienos apkaltos aukso skardomis, perskiriamos pasa-kingo spalvą grožio šilkinėmis uždangomis. Rūmuose stovėjo iš dramblio kaulo, aukso, sidabro, brangių akmenų iškalti sostai: žerėjo deimaintais bei perlais. Rūmai dar ir šiandie laikomi ry-tų tironų puikybe.¹⁾

§ 8. Kariuomenės vadai, dažniausia karališkos kilmės, kas-met naujokus imdavo: juos pratindavo ginklus vartoti, mo-kydavo įvairius signalus (ženklus), — duodamus vėliavukėmis, triūbomis, ragais, — suprasti; mokydavo maištus tildyti, sostui duoklę pristatyti. Kilus karui, sosto skirtoje vietoje, vadai pri-valėjo, su viskuo aprūpintaja kariuomene (intendantūra), traukti karan. Jie vadovaudavo provincijos kariams. Jų priežiūroje buvo susisiekimas, o labiausia kariški keliai, vieškeliai.²⁾

§ 9. Raštininkai duoklę, mokesčius, skaičių naujokų, ar-mijos aprūpinimą skirstė tarp miestų, versly, patronų, žemės valdytojų. Jie prižiūredavo pajamas (mokesčius) ir išlaidas, duodami sostui apyskaitas.

§ 10. Vėliau, kai visos trys (§§ 7, 8 ir 9) pareigos buvo atiduodamos vienam asmeniui, tas asmuo jau vadindavos ne satrapu, bet „Diadoch“=Didoku.

§ 11. Esant pavyzdingai tvarkai, kaimyniškos tautelės (kurios-ne-kurios Graikijos respublikos) su mielu noru glaudėsi prie Persijos protektorato. Skriaudikus, prisiglaudusių tautelių, persai smarkiai bausdavo.

§ 12. Tokiu būdu susikürė VI a. prieš Kr. galingiausia Persų valstybė. Herodotas, graikų istorikas³⁾, mini, tuomet jai priklausančias, 32 satrapijas su 14.500 persų talentų aukso⁴⁾ duoklės per metus. Tame skaičiuje Baktrijos ir Indijos satra-pijos mokėjo duoklės kiekviena po 360 talentų aukso.

1) Suligink: P. Gnedič. Istorija Iskustv, Petrapilis, tom I, psl. 67—75.

2) Justi, psl. 90 taip piešia Baktrijos satrapijos kareivį: „Aukšta vailo-kinė skrybėlė, ant pečių sarapos, iš priešakio metalinėmis sagutėmis susegtos, odinės kelnės trumpa ietis, lankas (saidokas) su nedrinėmis strėlėmis ir abipus—dviašmis kirvis, „sagaru“ vadinamas. Viešpačių gvardija sudarė špižiu apkaus-tyti raiteliai iš Indijos, Libijos, Lidijs ir Persų satrapijų“.

3) Justi, psl. 47 ir 48.

4) Justi, psl. 51. Persų talents buvo lygus 3000 monetų, „dareikomis“ vadinančiomis. Monetas buvo kalomas iš 8,40 gramų aukso. Tokiu būdu Persų iždas kasmet turėjo pajamų 3.497,400,000 gramų aukso, rodos, skaičius baisiai didelis, bet vis delto kiekvienai galvai nudaugiau teko mokėti kaip 6 lenkų zlotus!

III. Persų tikyba.

§ 13. Zaratuistros tikėjimas persų¹⁾, iš mių ir babiloniečių perimtas, yra surašytas knygose AVASTI, VAD (persų biblijoje). Tikyba remiasi dualizmu ir animizmu.²⁾

§ 14. Amžinas LAIKAS (be pradžios ir galo) leido dvi pradžias: ŠVIESOS galybę (ORMUZDA), kuri viską gimdanti ir TAMSOS galybę (ARIMANA), kuri viską naikinanti. Tos dvi galybės, su pagalba savo sutvertu dievų (animizmas), amžiai kovoja, kad viena kitą pergalėtų. Pradžioje Ormuzdas nugalėjo Arimaną ir įtrenkė į žemės gilumą, pragarą. Pagalba savo dievų, Ormuzadas apželdina visą žemės paviršių žolėmis, medžiais, gyvuliais ir žmonėmis, kuriuose (tarp tų visų gyvių) buvo amžinas sutikimas, harmonija. Arimanas, per amžius ilsejėsis tamsoje, įgijo jėgą, viduryje žemės pradėjo neberimti, graibaliotis—iškėlė žemės paviršių kupromis, kalnais, ir pats išsiveržė iš ten ir iš Ormuzdo atkariavo pusę laiko. Žemėje tada atsirado diena ir naktis.



Persų karalius, tarnas Ormuzdo, nuveikia žvėri Arimaną.



A. Rostovcevo (psl. 64) nuomone, kad Zaratustra seną tikybą reformavo tame laike, kada Mozė žydams įstatymus rašė.

Negalima bendrinti Zaratuistros tikybos su šamanizmu ir bramanizmu. Sakija-Muni (643—603 prieš mūsų erą) reformavęs braminizmą sutvėrė budizmą. Jo pasakėjų dabar yra arti 400 milijonų: kiniečių, japoniečių ir kitų (K. M. Korjagin. Sakija-Muni, jego žizn i filosofskaja diejatelnost. Peterburg, 1891. psl. 14, 76, 78).

§ 15. Ormuzdas, amžinoje šviesoje būnąs, iš savęs leido saulę, žvaigždes ir ugnį. Mėnulis, šviesos nešiotojas, yra garbingas, bet antros eilės dievas. Ugnis, amžinos sviesos atspindys, nugalėdama tamsumoje Arimano dievus, „linksmino Ormuzdo dievus“, buvo aukščiausioje pagarboje. Zarustros Sekėjai, per skiriama kunigų luomą „Atvara“, aukuruose laiko amžinąją ugnį. Nuolatiniai aukurai buvo kraunamie gojų tankynėse po ažuolais, kurie iš aukuro garbę įgaudavo, lykdavo „totem“. Buvo vartojomi ir petkeliami aukurai, pavidale didelės varinės arba geležinės vazos su rankenomis.

Ugnis buvo kurenama sausoimis kvepančiomis malkomis. Lūpomis ugnis pūsti buvo draudžiamas, nes, einančiu iš burnos kvapu, ugnis užsiteršianti. Ugnis buvo pučiamas tam tikromis dumtuvėlėmis. Smilkindamas kunigas turėjo burną pridengtą, buvo pirštinėtas, smilkalus metė su švariu, nauju mediniu šaukščiuku, kad ugnies neužterštų. Ugnis užsiteršia tada, kada ji pasiekia dvėselę. Žmogus, užėjęs užsiteršusią ugnį, turėjo imesti visas savo pareigas ir imtis gelbėti ugnies garbę — išmėtyti nedėgulius, dvėselę nutraukti tollyn, buvusi ugniakūrą sukrauti, žemę išbedžioti, išdeginti: taip daryti devynis kartus. Tas darbas žmogui padarydavo tokią garbę, kokią gaudavo paaukavusieji 10.000 medžių aukurams.

§ 16. PERKŪNAS (griaustinis, žaibas), Ormudzo įsakymu nešiotojas ir vykdytojas, turėjo garbę ugnies žinyčiose. Ugnis, kilusi iš perkūno, buvo ko švariausia (geriausia). Ugnis kasmet buvo atnaujinama perkūno (griaustinio) ugnimi arba iš aukuro, esančio šventykloje, netoli Atrapatenos, prie dabartinio Urmijos ežero. Šventyklos, kurios buvo netoli Atrapatenos aukuro, ugnį imdavo iš čia, o kiti iš tų ir t. t.

HAUMĖ (Laumė), deivė veislingumo, buvo vaizduojama „dievo medeliu“. To medelio sultys „*Saka hauma varga*“, iš gertos vaidilutės, duodavo jai galę atspėti, kas buvo, yra ir kas bus. Jei išgerdavo moteris, tai ji būdavo veislinga. Tos molerys gimdydavo po du vaikus, kurie būdavo gerbiami ir tapdavo didvyriais. Tos sultys gydydavo slogans, karščius, kraujaplaukas ir kitas meterų ligas. Haumės šventikės, vaidilutės, netekėdavo, gyvendavo skaistybėje. Ugnį garbino maldomis, giesmėmis ir smilkinimu „dievo medžio“ gėlėmis, žiedais ir kitų žolių kvepalais. Giesmėse vartodavo fleitas (skudučius—skurdučius?), arfas (kankles?). Nors Zarustros tatyba neleido skersti gyvulių valgymui¹⁾, bet badaujasi, kad nemirtų, galėjo užmušti gyvulį ir,

¹⁾ Anglas Hans Prezent aprašyme savo kelionės į Everestą kalno viršūnę 1922 m. („Besieda“, 1923 m. Nr. 2) taip sako: „Tibeto kalnuose Zarustros tatyba tebér tokia pat, kokia buvo senovėje. Ekspedicija gavo leidių keliauti iš Tibeto papos krivių krivaičių Dalai Lamos su ta sąlyga, kad jie neniekins jų tévų papročių. Ekspedicijos nariams buvo įsakyta šv. gojus ap-

paaukavęs Haumės deivei žandą, liežuvį ir kairiąją akį, liekanas suvalgyti. Persų žymiųjų žmonių kapuose, frizuose, Haumės medelis randamas iškaltas, kaip ženklas atnaujinimo amžinos gyvybės. Mūsų senoliams tas ženklas buvo žinomas „kaip devėrykštė, Haumės juosta“. (Klinias, L. S. B. psl. 85).,

ANAHYTÈ, vandens deivė, danguje turėjo savo šaltinius, kurių vandeniu laistė žemės derlių (lietus). Suterštas vanduo nřémis plaukdavo į jūras, nusivalydavo ir garais kildavo į dangaus šaltinelius, iš kurių prireikus lydavo. Einąs iš žemės vanduo taip pat buvo laikomas švariu, jei ji pasiekdavo šviesa. Vandenį, snterštą dvēselėna ar kuo kitu, žmogus vartoti negalėjo.

MITRA, pirmakūnė saulės (Aušra), nugalėdavo tamsumus, nors jie slapstydamosi kalnų slėniuose. Ji mirusiųjų véles pakeldavo į žvaigždes, planetas, kur kas užsitarnaudavo gyvenimu ir skaistybė. Nusikaltusiųjų vélés eidavo į žemesnius gyvius: žoles, medžius ir net akmenis; jos ten būdavo tol, kol užsimokėdavo už nuodėmes, paskum pereidavo į aukštesnius gyvius ir, galų gale, į žvaigždes. Metų pabaigoje, per 10 dienų, mirusiųjų giminiai vélés lankydavo savuosius. Žmonės apkaišiodavo namų kertę žydičiomis gélémis, kalbėdavo maldas, padėdavo gardžiausią valgių, kad įgavus vélių palankumą¹⁾). Tikéjo, kad gyvuliouose yra žmogaus vélè, todėl be sverbaus reikalo jų neušmušinėdavo, nes iš gyvulių vélés galéjo patekti į žemesnį gamtos padarą²⁾. Ištikimiausiuojų (šventujų) žmonių lavonus laiduodavo tam tyčia paruoštuose kapuose. Kiek nuodémingų—degindavo, kad palengvinus jėjimą į žvaigždes, o nusidéjelių lavonus įmetinėjo į duobes, apsuktus virvėmis (neva ore kabančius, kad šventos žemės nesuterštų), paukščiams suleisti ir išnešioti.

§ 17. ARIMANAS buvo amžinoje tamsumoje, pragare. Tarnavo jam šetonai, velniai, raganos, burtininkai³⁾). Jis buvo

lenkti, užginta medžioklę (gyvulių žudymas). Ekspedicininkai maitinosi konservais, dažnai trūkdavo maisto, badavo. Kalnuose (6000 metrų aukštume) sutikdavo laukinius avinus, ožius tiek neišbaidytus, kad iš rankos galėjo juos šerti (duoti ésti). Varnos iš rankos lesė. Iš gyventojų samdomi nešikai (kuliai) savo sunkiausius darbus dirbdavo dainuodami (mūsų varguoliai?). Už įsakymų laikymą, žemesnėse žmonių apgyventose vietose, ekspedicija buvo vaišinama pienu. Vietinių gyventojų palankumu, net ir pasiaukavimui mes naudojomės*.

1) Ar neprimena mūsų laikų Vélinių dieną?

2) Sulygink „Lietuvlų Senobės Bruožai“, psl. 89—90.

3) Žymi rusė E. Blavackienė, išbuvisi 10 metų Iranė tarpe Zaratustros pasekėjų, taip sako: „Mėlynų kalnų indusai senai jau skirstosi į luomus. Piemens sūnus niekados negali būti braminu, ir atvirkščiai. Dėl to kiekviena kasta (luomas), per amžius vartojanti savo amatą, tiek išsilavina, kad darbus dirba kuo mažiausia laiko gaišydami. Pavyzdžiu, aukso siuvėjas, paduotą jam bražinį, apžiūrėjęs užrištomis akimis, išsius be klaidos. Piemens yra išsilavine gyvulininkystėje... kitų tautų.

vaizdojamas žalčiu, gaidžiu, šunimi, pelėda, rupūže, šikšnosparniu. Raganos ir burtininkai galėjo Arimano kerštą palengvinti, sušvelninti arba visiškai, aukų pagalba, prašalinti. Aukos jam susidėdavo iš kraujo, dvėselėnos, o kai kada ir iš kūdikių. Dienos metu, viespataujant Ormuzdui, Arimanas, būdamas bejėgis, pasivertęs šešeliu, sekė visus Ormuzdo darbus, bet nakčia, vėl viską daro savaip. Praktiški persai nešdavo aukas, kad Arimano rūstybę prašalinus.

§ 18. Ormuzdas ir Arimanas tarpais (po 3000 metų) kariaus tol, kol viens kitą visiškai nugalės. Tada visi žmonės iš numirusiųjų prisikels, ir bus *teismo diena*. Kiekvienas, prisikėlęs žmogus, ras sau paskirtą amžiną vietą (Eshatologija¹⁾.

§ 19. Toks tikėjimas buvo persų viešpačių, karalių. Egypto, graikų ir semitų apgyventose satrapijose tikėjimai buvo skirtinti. Gyventojai galėjo laisvai garbinti savo dievus, bet aukštesniais dievais turėjo pripažinti persų (Honoteizmas). Persų viešpačiai buvo laikomi dieviškos kilmės ir, kaip tokie, naudojosi aukščiausia garbe. Aukuruose stabų neturėdavo, bet apčiuopamą dievų išvaizdą žinojo ir pripažino.

IV. Graikija.

§ 20. Graikai buvo vikrūs pirkliai, neramaus būdo, apga-vikai, bet be galio savo tėvynę mylėjo ir, svetimose žemėse turtų igiję, grįždavo į tėvynę, ją garbindavo, kaip kas suprasdavo. Graikų dievai (Politeizmas) linksmi, svetimoteriavo, viens kitą apgaudinėdavo ir slapydydavosi. Graikai skirstėsi į daugybę respublikelių, kurios dažnai tarp savek kariaudavo: kiekviena norėjo kuo nors pasiodyti, pasigirti. Graikų bankai²⁾ jau tuo met darė tas operacijas, kurias tik dabar mūsų didieji bankai doro. Nors Graikijos žemė nelabai derlinga, bet žmonės gyveno ne blogai. Žmonės statė didžiausius visuomeniškiems reikalams namus, šventyklas; rūmus gražino įvairiais meno kūriniais: stovy-lomis, marmoro kolonomis, skulptūros vaizdais. Jie be galio

Augina galvijus „Jak“ veislės. „Todai“, indusų vienuoliai, laikomi tarnais šviesos Ormuzdo, o „Kurumbai“ — tamsos Arimano. Todai labiau garbinami ir daugiau maldyklių turi. Jie už maldas atlyginimo neima. Maldas atliekia būgnais ir véjo malūnėliais. Valgiui ima tą, ką tik randa ir by ką. Kurumbai taip pat daug aukų gauna. Todai ir Kurumbai būriais vaikščioja po kraštą; atliske savo kultą esamose kuplytėlėse, ilsiasi gojuose, kur pašaliniamas jeiti draudžiama“. Blavackienė labiausia tyrinėjo piemenų ir kurumbų gyvenimą. Ji sako, kad kurumbai gali užburti, užhipnotizuoti mirtin skrendantį drugi, paukštį, galviją ir net ne tuo, bet paskirtam laike. Jie įspėja nematyty žmonių veiksma^(?). Nors Blavackienė mokyta žmonių buvo išjuokta, bet vis dėlto ji rado inteligentijoje savo pasekėjų „teosolistų“, kurie tiki velnio galybę.

1) Rostovcev, psl. 65.

2) A. Rostowcew, psl. 132.

mokslo buvo ištroskė. Įvykius mokėjo poetiškiausiai aprašyti. Graikiai tokiam savo gyvenimui lėšų gaudavo iš kolonijų. (Kolonių graikai turėjo labai daug¹⁾). Turtingiausiomis kolonijomis buvo laikomos rytų ir šiaurės pakraščiai Pont Euxinus (juodujų jūrų). Iš Kaukazo Colhydos vežė auksą, vašką, midę, medžius; iš Pantikapėjos Kerč Uralo auksą, brangius akmenis ir gabendavo Hypanės (Kubanės) upe. Prekybos kelias į tolimus rytus éjo Kubanės upe, Hirkanijos (Kaspijos) jūra, Oxus Amu Darijos upe į Oxianus Uralo jūra ir toliau. Rytų pirkliai (iš Indijos ir Indostano) atveždavo šilko, vilnonių audeklų, kvepalų, dažų, vaisių, nuodų, briliantų ir d. k. Per Phanagoriją Tasman buvo gaunama miežių, kviečių, žuvų ir paukščių. Kitais daiktais, pav. odomis kailiais, vilnomis, prekiavo kai kurios Taurydos pusiasalio kolonijos. Kad drąsiai eksplloatuotų savo kaiynynus skytus, aukšciau pažymétos graikų kolonijos, glaudësi prie persų protektatorato.

V. Skytai.

§ 21. Skytai yra kilę iš arijų, skirstés į daugybę tauteilių: Olbių, Alzonų, Roxolanų, Alanų, Maetų, Sarmatų ir kitų. Jie neturéjo bendro vado. Buvo aukšto ūgio, melynakiai, šviestaplaukiai, žiaurūs ir drąsūs. Garbino saulę, tikéjo nemirtingumą vélés, savo vadus laidodavo milžinkapiuose, dëdami į akmeninį karstą reikalingus indus, valgius; apie supiltą kapą, paremdami kuolais (ramsciais), statydavo pasmaugtus arklius ir belaisvius sargyboje, kurie, jų nuomone, turéjo vadui tarnauti. Jei belaisvių nebūdavo, tai jų vietoje statydavo akmenis, dabar bobomis vadinamus, o archeologijoje „kromlech“. Tokių milžinkapių daugybė yra Ukrainos žemėje. Kraują, kovoje užmuštų priesą, gerdavo, širdį suvalgydavo, kad įgytų daugiau energijos (nekrofagija), o galvos plaukais gražindavo apinasrio pavadžius. Ponų ir, apskritai, kitų valdžios nepripažino. Skytų giminės šeima VI amžiuje prieš Kr. gyveno į šiaurę nuo Graikijos kolonių, nuo Dunojaus upės, iki Uralo jūros. Lygumose skytai ganė arklius, avių bandas, medžiojo, žūklavo, viršutinėje Dono Tanajės upės, derlingiausioji žemėje, sėjo kviečius, miežius ir linus. Apskritai, barbarai žemės darbo nemėgo: jie Uralo kalnuose auksą plūkdė, brangius akmenelius rinkdavo, dažnai užsiiminėdavo plesimų svetimų, kaimynijoje gyvenančių, tautų; ilgesniam laikui tropų nestatydavo: gyvendavo su šeimomis palapinėse, pastatytose ratuose ir, reikalui atsitikus, galédavo greitai persikelti į kitą vietą. Vieną sklypą nuganę, jie traukdavo toliau. Iš nupoleruotų ir nudailintų arklių kanopų nerdavo gyvulių gyslomis gražius ir stiprius šarvus; iš vilnų ir linų megzdavo drabužius, išdirbinėdavo iš lobų skydus, iš kaulų ietis, strėlas; iš arklių uodegos sukdayo virves, kuriomis gaudydavo

¹⁾ D. Šeifer, psl. 13, 14.

priešus ir žvėris; akmenis dailindavo kirviukams ir peiliams. Vilnas, kailius, odas, žuvis, aukso smėlį, žibancius akmeniukus, belaisvius, kurių skytuose daug būdavo, graikų kolonijose išmanydavo į auksą, vario papuošalus, geležies išdirbinius, šilko audinius, dažus ir nuodus. Graikų pirkliams buvo draudžiamas barbarams ginklus pardavinėti.

VI. Darijus I. Hystapas.

§ 22 Persams viešpatėujant (521—485 m. prieš Kr.), Darijus buvo didelis ir išmintingas darbininkas: sutvarkė kelius, laikė kariuomenę, kuri buvo apginkluota vario ir čigūno šarvais, ietimis, saidokais (lankas), strėlėmis kardais, ir skydais. Darijus, remdamasis tautos papročiu, nugalėjo visus priešus. Karaliaus rūmus jis puošė graikų skulptorių stovylomis, aukso pagražinimais, perlais ir stiklais. Viską sutvarkęs, jis kreivai žiūrėjo į Graikų savarankiškas respublikas ir Skytų nepriklausomybę: ieškojo priekabių, kad tik galėtų juos pavergti. Gavęs graikų Taurydos kolonistų (jo proteguojamų) skundą, kad skytai negerai elgiasi, liepė visų satrapijų vadams su visiškų apsiginklavimu ir armijos aprūpinimu traukti į Beotijos satrapiją, Chalkedonijos pusiasalį. Iš Sūzos (tada buvo sostinė prie Eufrato prieplaukos, Choaspes upės¹⁾) jis atvyko į armiją, tuo liepė Mandrokliui, Samos salos admirolui, iš būrinių laivų per Bizantijos sąsiaurį du tiltus padaryti. Tais tiltais Darijus 512 m. įsiveržė į Europą su 700,000 ginkluotų vyrų ir nesuskaitoma datybe gyvulių ir pie menų. Dalį ginklų ir maisto išsiuntė laivais į Dunojaus (Ister) upės žiotis. Trakijos (Tracijos) karalius priėmė persijos protektoratą. Kitos nepriklausomos graikų respublikos, bijodamos persų, buvo ramios ir laikė neutralitetą. Vakarų pakraščiu Pont Euxinus niekeno nestabdomas, Darijus greitai pasiekė Dunojaus upę ir laivų tiltais persikėlė į Gaetų žemę. Gaetai, skytų sajungininkai, pasipriešino. Darijus juos sumušė: žmones išgaudė, pardavė graikams, niekam netinkamus piliečius, liepė nužudyti. Nesutikdamas daugiau priešų, jis éjo į šiaurę.

§ 23. Skytai supratę, kad viešam mūšyje šarvuotų persų nenugalės, visa šeima su gyvulių bandomis išdūmė į rytus, į Sarmatų šeimos kraštą, kuris buvo tarp Dono ir Kaspijos jūros. Išvengdami viešo mūšio, šulinius užvertė, į upes suvertė dvieselėnā, vandenį užteršė, žolę išdegino, slaptai iš netycių persus užpuldinėjo, ramumo jiems nedavé—kovojo partizaniškai.

§ 24. Persai dėl savo tikėjimo, neleidžiančio jiems užteršt, vandens vartoti, laikési Dniestro pakrasčių, jų pavadinto Tyruo

¹⁾ Dniestro npė vasaros laike nuo tirpstančio Karpatų kalnuose sniego turi umą bėgį su labai šaltu švariu vandeniu.

Dniepro upių ir vijosi Skytus beveik iki upių viršūnių. Dėl arkliai ir galvijų ganiavos, maisto ir prešų ieškojimo jų arnija turėjo plačiai išsiblaškyti, bet Skytai niekur višiskai pergalėti nebuvo.

§ 25. Taip besibastant, Darijus sužinojo, kad užpakalyje, Graikijoje, neramu: Jonijos pakraščių salos sukilo, ir ilgiau jis čia būti negali, nes yra pavojinga. Tad su savo raita, geležimi šarvuota gvardija skubiai grįžo atgal,¹⁾ palikdamas pěstininkus ir sergančius jų pasiektose vietose. Skytai išdirasine persus vijosi lig Dunojaus upės, bet, kai Darijus persikėlė, laiviniai tiltai buvo suardyti, jie toliau vytis nebegalėjo. Skytai iš Dunojaus upės pakrasčio, suteršto karais, turėjo trauktis prie savo šeimų. Gaetų žemės plotas liko dykas, neapgyventas. Dariojaus armijos skaičiaus, persikėlusio per Dunojaus ir Bizantijos tiltus, istorikai nemini.

§ 26. Darijus sugrįžęs barbariškai nubaudė sukilėlius ir dar ilgai persams viešpatavo, bet tie įvykiai mums nesvarbūs, todėl juos apleidžiame: istorijai tie įvykiai gerai žinomi.

§ 27. Dario kariuomenės dalis, kuri buvo palikta Dniestro bei Dniepro aukštupyje nebuvo vienoda ir bendro vado vėturėjo (§ 8). Tarpe riterių buvo kilimo iš karštų satrapijų (Egypto, Sirijos), kurie labai bijojo šalčio. Jie iš šiaurė néjo, liko šilte-sniame krašte (Bugo, Dunojaus paupėse) gyventi. Roménai buvo vadinti valkatuvaism—Jotvingiai²⁾. Baktrijos satrapijos riteriai su Jakū veislės gyvuliais,³⁾ bijodami skytų persekiojimą, traukėsi iš šiaurė lig Dniepro ir Dauguvos aukštupių ir pasislėpė girių tankynėse. Saltis, pelkės, dumblynai jiems buvo paprastas gamtos reiškinys, jų tėvynėje žinomas. Kariuomenės vadai (§ 8), patys karališkos kilmės, viens kitam nepriklause, tapo savo šeimos kungiakščiais. Iš pastarųjų riterių ir jų vadų kilo Lietuvių šeimos tautos.

¹⁾ Naujoje Istorijoje žinomas toks pat pasielgimas Napoleono kare su Rusais 1812 m.

²⁾ T. Swiencicki, psl. 249 sako: „Jotvingiai (Jadžwingi) tarp Dunojaus ir Dniepro upių ganantiéji bandas, apie 376 metus. Hünų buvo atstumti iš Šiaurė ir apsigyveno: Alanai Lietuvoje, Samagetai Žemaičiuose, Jotvingiai Podliašėje iki Naugardėlio (ir tol. psl. 420—423). Jotvingiai, apsigyvenę apie Drohičiną, laikė save esant Lietuvių kilmės, bet lietuvių jų kalbos suprasti jau negalėjo. 1192 m. lenkų karalius Kazimieras II, Jotvingius buvo paveręs, o galutinai jie buvo išžudyti Kryžiuočių 1283 m.“ L. Kšivickis, p. 75 tą pat pavyrtina ir prideda, kad Jotvingių žemė buvo kolonizuota mozūrais. Negali būti abejojimo, kad Jotvingių vardas kilo iš dvejų žodžių: **joti** ir **vingiai**, — vinguotis kaip žalčiui. Kad jie buvo vieno kelmo, matosi iš to, kad pavojui kilius, dažnai glaudėsi prie lietuvių, nors V amž. kalbos dialektika labai skyrėsi.

³⁾ Jakū veislės Ukrainos ganyklose buvo išsiplatinę galvijai, tūrais vadinami. Laike tautų keldimosi tie galvijai buvo išvaikyti po visą Europą. Dėl jų mésingumo visur išmušti (1547 m. išnyko). Steponas Batorijus savo medžioklės 1586 m. tūrų — taurų niekur nesutiko. J. D. Solikowski. Szkice historyczne. Petersburg, 1855 r.

VII. Paskingi įvykiai, dainos, pasakos, juostos, kalba.

§ 28. Mūsų prabocių Odisėjams (§ 27) leiskime vadovauti didvyriams Palemonui¹⁾ ir kitiems, kurių vardus mūsų senovės mylėtojas Tadas Norbutas iš amžiaus pelenų rüpestingai surinko. Girių tankynės, pelkės, dumblynės jiems buvo tvirtovėmis; visados saugojo juos ir nedavė keliaujančioms tautomis (Völkerwanderung) išblaškyti. 63 m. Ostgotai, 443 m. Hūnai pastūmė juos kiek į šiaurę, lig Baltijos jūros. Viduramžiuose jie buvo slavų šeimos tautomis iš visų pusų apsuptyi. Persų aukštos kultūros nešiotojams, mūsų prabociams, nesunku buvo iš jūros pakraščių išstumti laukines finų šeimos tauteles, kurios pasitraukė į rytus. Kada traukėsi į šiaurę, pirma ējo persai prūsai, paskui juos (viduryje)—lietuviai²⁾, dešinėje į rytus—latviai³⁾, užpakalyje — jotvingiai⁴⁾.

§ 29. Tuo metu jie gyveno „matriarchato“ perijode: vyru buvo daug, o moterų maža, todėl kiekviena sugauta moteris buvo diežiausia brangenybė, lyg karalatė. Žmonų teko ieškoti už „trijų dešimčių žemų“, „trisdešimtojė karalystėjė“. Reikėjo jos atinti iš milžinų, burtininkų: manyti ant žirgo su aukso kartimis ir dar su priedu apinasrio ir balno, auksu ir žemčiugais bei deimantais žybančiais.

§ 30. Tada sukurtos dainos⁵⁾ apie milžinų karus, Dunajaus upę⁶⁾ ir Tyros upės vandenėli, kurias mūsų jaunuomenė ir šiandie tebedainuoja, bet nežino, kada ir kaip tos dainos atsira-

¹⁾ Putzger, žeml. Nr. Trojano, Romos Cezario laike „Palemonicus“ kraštas buvo žinomas tarpe 35—40 gr. rytinės ilgomos ir 39 gr. Šiaurinės platumos, taigi pakeliui iš Baktrijos į Beotijos satrapiją, kuria Baktrijos riteriai, į pa-skirtą Dario vietą, žygiavo.

Justi, psl. 128 sako: „Germanikas, Romos cesario Tiberijo pasiuntinys kad nuraminty Arménijos sukilėlius, 18 m. mūsų eros, apvainikavo Arménams karalių Zenoną, Palemono karaliaus sūnų, kurs gavo vardą Ardašeso ir mirė 34 m.

²⁾ Reikia manyti — spėti, kad Lietuvių vardas kilo iš sanskritų kalbos „liet“, kuris reiškia „lėtas“, neskubiai užpakalyje einantis.

³⁾ „Lat“ sanskritų kalboje reiškia, nelaikas žodžio, (Gilferdingas, psl. 267, 268).

⁴⁾ Wasilewski, psl. 3 sako: „Lietuviai, su savo giminiečiais Latviais, yra seniausia tauta, arių kilmės Europoje, apsigyvenusi nejudomai tame pačia-me plote, mažiausia prieš 2000 metų. Jau IV amžiuje prieš mūsų erą Lietuvių ir Latvių prabociai, sédėjė ten, kur dabar jų proanūkai, pakraščiuose Nemuno ir Dauguvos. Šita teritorija skiria Slavus nuo vakarų Finų. Amžiam slenkant, spiriam slavų ir vokiečių šeimų, buvo apsuptyi iš šiaurės Finai, nuo rytų ir pietų — Slavais ir iš vakarų—Vokiečiais“ (psl. 4) „Toliausia į pietus buvo atlī-kę Jotvingiai, bet jie, taip pat, kaip ir Prūsai, buvo išžudyti XIII amžiuje.

⁵⁾ Latvių istorikas Svenne (psl. 3) žymi, kad Latvių dainų užrašyta daugiau 250,000. Kiek Lietuvių dainų užrašyta? Niekur neaptikau... Mūsų jaunuomenė praeities negarbina. Kuria eilėraščius be vertės!

⁶⁾ Matronis, Lietuvos Istorija, psl. 6.

do. Vélesniu metu tų upių jiems daugiau neteko matyti, bet, kaip matėme §§ 23—27, tos upės mūsų senolių gyvenime didele roļę suvaidino. Anuometinės dainos, tai mūsų istorijos pa-slaptini, dar neištirti, lapai.

§ 31. Jvairūs atsitikimai ir jvykiai eidavo padavimais iš lūpų į lūpas (tėvai pasakodavo vaikiams, tie savo vaikams ir t.t.) —tautos kronika, kurios nesuprasdami pasakomis laikome. Poe-tingiausios kronikos, pasakos, mūsų istorijai yra labai svarbios. D-ras J. Basanavičius suprato jų svarbumą, rinko, tvarkė, bet neišaiškino. Man bepalieka bent kiek paaiškinti¹⁾, kad mano pasekėjai, tyrinėdami praeitį, galėtų į vieną epopėją sudėti.

§ 32. Kronikos, pasakos, kuriose minimi suakmenėjusieji žmonės ir gyvuliai, auksu bei deimantais blizgantieji rūmai, reiškia mūsų senolių kelionėje iš Baktrijos lig Dunojaus, matytis persų viešpačių rūmus. Darijaus laikuose tokią rūmų buvo visuose miestuose (§ 7): jie yra neišsvajoti. Jų kaimynai, tokiai rūmų neturėję, nematę, jiems pasakoti negalejo, o mūsų senoliams išgalvoti sunku būtų buvę. Pasakose, kuriose rūmai paskendę jūroje, reikia suprasti, kad likę už jūros vandenyno Pont Euxinus. Tokio turinio pasakos yra seniausios kronikos.

Pasakos, kronikos, kuriose kalba apie kovą su žalčiais trimis, šešiomis, devyniomis ir net dyvilyka galvų, reikia suprasti mūsų prabocių kovas su skytų partizanais ir kitais jų priešais. Kur sakoma, didvyris piemenukas žaltį arba burtininką nugalėjo, galvas nukirto, užburtus akmenyse žmones atgaivino, reiškia, kad tas didvyris, priešą nugalėjęs, išlaisvino savo šeimos vyru, patekusius nelaisvén.

Skaičius galvų, žalčio priešo, kaskart didinantis, reiškia, kad viena, priešų išžudyta partija, pasikeitė kita didesne, galingesne.

Pasakos apie paveržtasių milžinų, burtininkų karalystes atsirado laike matriarchato. Tose pasakose broliai dėl moteris pešasi, viens kitą žudo, susigriebę moterų bėga, o jaunesnius silpnesnius brolius palieka vergovėje, požeminiuose urvuose. Jei broliai, vergovėje daug kentėję, atsidangina į savo kraštą, tai vyresniems smarkiai atkeršija ir šeimoje vėl vietą gauna. Minimi ir tokie atsitikimai, kur pavydulingesnė senesnė šeimos moteris liepia jaunesnes moteris, podukras į girią išdumti ir nužudyti. Minima atsitikimai, kur pilys, skytų milžinkapiai, užverstos kaulais (§ 20). Tose pasakose, minimi burtininkai ir raganos, dažniausia seneliai iš šeimų išvyti, miškuose gyvenantieji, kurie už menką patarnavimą, duodavo piemenims

¹⁾ Homeras, XII amž. prieš Kr. (gyveno 1193 m.), graikų pasakingus jvykius surinko į vieną epopeją ir apraše Iliadoje ir Odisėje, Брокгаузенъ, Энциклопедия, томъ 17, стр. 156—157,viso 19693 eilėse.

bei riteriams patarimus (pagalbą), pašalindavo blogumus. Zarautstros tikyba nebuvo priešinga aukomis Arimano tarnams. Iš raganų (tamsos tarnų) gautos valgių staldengtės, reiškia žinojimą, kokie vaisiai ir kurioje girioje randami, kurios augalų šaknys nekenksmingos valgyti. Gauną iš raganų piemenukai, riteriai, karalaiciai, nematomas kepures, reiškia patarimus, žinią, kaip nematomai pasislėpus, kad nepagautų; gaudavo ir ginklus, kuriais galėtų priešams atkerštyti.

Laike christianizmo į tas pasakas įsibriauna nemaža krikščioniškojo tikėjimo elementų: šventųjų vardų, morališkumo. Benagrinėjant ir gilinantis tuoj pasimato, kad tai yra vėlesniųjų laikų padarai, apskritai, senos pasakos veiksmas neatatinka krikščionių moralei.

Pasakos, kuriose karalius eina į karą, o sugrįžęs randa prasikaltusią žmoną ir ją nubaudžia mirtimi, yra kilę laike patriarchato, o gal ir poligamijos. Tuo metu kilo poligamija (daugpatystė), nes moteris buvo nebe retenybe ir nebe karalaite. Ir karaliai veda ne kokias karalaites, tik ieško, kad būtų darbšti ir išminta, nors ir našlaitė. Dukterys ištėka į svetimas karalystes. Jos buvo duokle priešams, jūros žalčiams, atiduodamos pasiskirtame laike. Karaliaus dukterys, paskirtos jūros žalčiams, be abejojimo Skandinavų vykingams, išvaduoja karalių sūnus, bet matosi, kad savos tautos, nes tuoju su išvaduotomis susikalba, jas veda, kartais kraiciui ir visą karalystę įsigyja. Dabar ju aiškiai matosi, kad gyventojų tame krašte buvo perdaug¹⁾.

Pasakos, kuriose minimi išėjė kariauti broliai ir sesetės jų belaukiančios, yra kilusios laike ekzogamijos ir endogamijos, kada tuokdavosi tos pačios šeimos nariai²⁾.

Kitų tautų spaudimo metu atsiranda vienpatystė (monogamija).

§ 33. Juostos. Įsižiūrėjus į mezgamų lietuviškų juostų motyvus, matosi, kad jie (motyvai, bražiniai) labai panašūs į sanskritų raides, mūsų senolių raštą. Sanskritų rašyboje raides, viršuje sujungtas linija (lyg būtų prisiekos prie kartelės), reikia skaityti iš kairės į dešinę, o sujungtas apačioje — iš dešinės į kairę (žydyškai). Tokiu būdu siaurutėje juostelėje galėjo tilpti dvi eilutės rašto. Jei juosta mezgama kiek platesnė, tai viduriiniai motyvai primena babiloniečių raides. Iškasenose (dabar randamose) randami senobiški Darijaus laikų užrašai, kurie pažymėti sanskritų ir babiloniečių raidėmis.

¹⁾ Klimas, L. S. B. psl. 43, mini: „Vengiant perdidelio žmonių priaugimo, buvę kartą sutarta visos gimusios dukterys galabinti“.

²⁾ Ibid. psl. 41, 42.

Seniausias iš 1512 m. lietuvių kalboje raštas, nors lotyniškomis raidėmis parašytas, yra juostoje. (Maironis, Lietuvos Istorija. Psl. 213).

§ 34. *Sanskritų kalbos ženklai.* Majevskio gramatikoje pagrindinių sanskritų kalbos rašto ženklų yra 47, skaičiams žymėti 9, skirtukams 4. Be galo daug randama kombinuotų taisyklių raidėms braižyti. Mokytis sanskritų kalbos iš originalių knygų labai ne lengva, bet Majevskis mano, kad studentas, laike 3—4 mėnesių ir ne visados mokydamasis, gali išmokti skaityti ir rašyti¹⁾. Nors ne visai tobulas, šapirografuotas raides dėl pavyzdžio čia pridėtu. Persijoje ir Indijoje, kur tos raidės ir dabar vartojamos, yra smarkiai patobulintos dėl rašto. Viršutinė ir apatinė linija, kuri jungia žodžius, jau ne visumet vartojamos.

§ 35. *Sanskritų kalbos kūryba.* Ne vienas yra girdėjęs, kad lietuvių kalba yra artima sanskritų kalbai, bet ne visi gali patirti, sulyginti. Nuudojantis A. Gilferdingo veikalų brožais, ieškosiu panašumo.

Vergams valdytojas buvo „Pati“, o jo žmona „Patni“. Žmonai vyras būvo „Vir“. Šis žodis susideda iš dviejų: „Vr“ — globėjas, ir „Ram“ — baudžiantis. Vaikams vyras buvo „Pitr“, arba „Vieš“ — brangiausias, visa turintis. O iš „vieš“ kilo viešpats — brangiausias, visa valdąs ponas. Bet saulė jau vadina „Bhas pati“. „Kelias“ — netinkama, nenaudinga dirbtī žemė; iš čia kilo „vieškelis“ — visiems keliamis ponas ir „viešbutis“ — visiems butas. Vyrui žmona buvo „Gna“ — žmona; pirmoji žmona „Vanita“, antroji vadinosi „Marga“ — užpakalinė žmona. Sūnus svetimajam buvo „Bradhma“ — bernas, saviesiems — „Putra-ka“ — prie vieno stalo valgantis, ažba „Bratr“ — brolis; „Sutah“ —

1) Vokiečių Böhtlingk & Roth „Sanskrit Wörterbuch“ ((Sanskritų kalbos žodynai) 7 tomoose. Man jis neprieinamas dėl jo aukštostos (920 litų) kainos.

Basanavičius, „Koburgo kelionė Lietuvon“ 1397 m. psl. 32 — 36 sako: „Lietuviško rašto nevartojo, jeigu ir turėjo kokį, tai ji užmiršo. Mums rodyta tūlą raštą, tvirtinant, kad tai lietuviškas, lietuviškomis raidėmis išreikštą, bet nė vienos raidės negalima buvo pažinti. Brolis kapelionas Celestinas paémē perašą kelių eilių dėl palyginimo su liekanomis panašaus rašto, kursai randasi ant pagoniškų likučių tūlose pas mus (Prūsuose) vietose“. Jeigu tuometinis mokytas Lietuvos vyskupas Andrius (Jogailos piršlys) gerai mokantis Lietuvių kalbą, to rašto skaityti ir išaiškinti nemokėjo, tai neįrodomas, kad lietuviško rašto nebuvó.

J. Kraszewski, Litwa, Warszawa 1847, (veikalas šiandie man nepasiekiamas) taip pat tvirtina, kad, krikšcionystę įvedant, dvasiškija rūpestingai iš Lietuvių jų pagoniškus raštus rinko ir degino, neduodama išrišimo nuodėmių tol, kol turimus pagoniškus raštus atidavé. Rodos, nėr abejojimo, kad lietuviai turėjo savo raštą sanskritų raidėmis, kurių tuomet krikšcionų dvasiškija skaityti nemokėjo, todėl ir nebrangino.

S. Dukantas rašte iš 1848 m. balandžio mén. 15 d. į T. Narbutą rašo, kad Rusų Lavroje, Trejybės vienolyno knygų sąraše matosi, kad XIII a. buvo lietuvių raštai beržinėse tošese. („Mūsų senovė“ T. I., psl. 772).

L. Kšivickis Bubiuose net pats yra matęs panašius raštus žievėje prie skruoblo prikaltus. („Žemaičių Senovė“, Kaunas, 1928 m., psl. 16).

Prie 34 § priedas.

SANSKRITŲ KALBOS RAŠTO ŽENKLAI.

Golferdingo a â i ï u û r û

Balsiai: ମୁଖ୍ୟାତ୍ମେକ୍ଷ୍ୟାନ୍ତ୍ରିକ୍ଷମୀର୍ଦ୍ଦୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୀ
Majevskio

Dribalsiai: इ॒ ए॑ आ॒ ओ॑ औ॑

Priebalsiai: କୁ, ଖୁ, ଗୁ, ଘୁ, ଙୁ, ଧୁ, ରୁ, ତୁ,
କା ଖା ଗା ଘା ନୋ ଜା ରା ଲା

ବେ, ଚେ, କେ, ନେ, ହେ, ତେ, ଦେ, ରେ, ଲେ, ଫେ,

wa era eraha stria sivaha na ta tha da dha

ନ୍ତ୍ର, ତ୍ର, ଥ୍ର, ଦ୍ଵା, ଧ୍ଵା, ନ୍ତ୍ର, ପ୍ର, ଫ୍ର, ବ୍ର; ମ୍ର,
ନା, ତା, ଥା, ଦା, ଧା, ନା, ପା, ଫା, ବା, ମା

m g ſ h s
 ਮ, ਗ, ਫ, ਹ, ਸ. Skirtukai:
 ma sia ſia ha sa za , ; ;

Skaicių ženklai: { . ۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۰ }

Rašybos pavyzdžiai: မှန်. မှန်. ကာ, ကို. ကဲ့,

काँ. शाँकाँ. तउरतउवा-
kau aukau L i e t u r a.



sūnus. Svetimiems duktė buvo „Dythr“ — duktė, o tévams — „Ghala“ — gražiausia lélė, mergelė, lelytė. Jaunas berniukas „Kumara“. Žentas — „Api“. Svirnas — „Cal“ — „Cjali“. Sesuo — „Svastr“, iš žodžio „sva“ — savo ir „stri“ — „moteris“ — sava moteris — sesuo.

Kapala — kiaušas;	Katara — ištvirkėlis;
Karpala, } — galva;	Lanka, langa — ištvirkėlis;
Karanka }	Candi — girtas;
Mastiska — smegenys;	Kucala — gudrus;
Roman, Vara — plaukai;	Kata — kvailas nevikrus;
Kaca — plaukų, kasa;	Kalusa — nešvarus;
Kambu — kaklas;	Kuvara — gražus;
Kula — kakta;	Alpa, Kliva, Glana — silpnas, nestiprus;
Mukha — veidas;	Cramana — žemas, biaurus;
Gnona, Nasa — nosis;	Lanhu — lengvas;
Karni — žandas;	Kacu, Kacura — šašuotas;
Danta — dantis;	Vcjena — išblýškės, sudžiuves (šienas);
Krota — krūtinė;	Khara — kaštas; Ghana — galingas;
Cuci — spenys;	Ghasia — gaisras;
Alka — alkūnė;	Pratua — senis, vyresnis;
Pura — kūnas;	Kathiua — molinis katilas;
Bala — saikas; Pala — mësa;	Kasta — piktas, kandąs;
Prita — žarna;	Lak — ragauk, mëgink;
Pičanda, Catu, Kukši — pilvas;	Valg — gardus, skanus; Gham — česk;
Kuhač — ausis;	Lal — žaisk;
Kripita, Cantravala — viduriai;	Lalyte — silpna, mažytė;
Kamala, Dimba — puslė;	Magg — mëgink;
Anhri, Carana, Calan — koja;	Mas — mušant pažymėt;
Ganghana — blauzda;	Malla — mažytė žuvis;
Gangha — blauzdos ikrai;	Mar-ala — sukclius, apgavikas;
Preni — petys;	Marajami — jūros,
Ganu, Calan — kojos kelis;	Mec-aka — mažas;
Bhungra — nugara;	Navas, navijas — naujas;
Rika — širdis;	Avis — avis;
Ak — akis;	Angni — ugnis;
Anta — antakis;	Alasa — medis;
Puta, Marga — pasturgalis;	Ali — alus, stipras gératas;
Nakha — nagas;	Siška — neramus;
An — gimdyti;	Vakra — žagrė, arklas, plūgas;
Anta — gimdytas;	Val — prisdengti, užsivilkti;
Vrša — veršis;	Camū vala — kariuomenė;
Vaaa — karvė;	Karg — mušti;
Arvan — arklys;	Varaka — karas;
Vagin, Acana, Givaka — epušė;	Khala — mūšis;
Caca — pušis;	Vargas — silpnas, vergas;
Acila — tekilas;	Va, Varanga — uždanga;
Vantha, Astra — ietis;	Vara — užtvara upėje, vartai, tvora;
Asi — kardas;	Cankari — ugniakūras, aukuras;

Parana — purvinas, negardus vanduo;	Nakta — naktis;
Patala — šiaudinis patalas, guolis;	Kastha — valanda;
Svapna — sapnas;	Garna — mėnuo;
Sabha — namai, kambarys;	Vére — akimirksnis;
Kula — troba;	Sankila — šakalys, nedėgulis;
Adri — ąžuolas, medis;	Mantra — mintis, paslaptis;
Ara — galas;	Hétigardha — ietis, strėlė;
Aré — toli;	Hapajami — kyšis;
Arat — arti;	Ksub — suptis;
Artha — priežastis, darbas;	Bhasa — ūo;
Asala — geležis;	Sūčaka — kalytė;
Barbara — kvailys, barbaras, senmergė;	Bhas — loti, barti;
Bis — netoli mestas, truputis;	Bhari — liūtas;
Bhū — žemė;	Bhiruka — lokys, meška;
Giri — kalnas;	Bhiau — ožka;
Bhūgras — kalnelis;	Pač — krosnis;
Bhūš — puoštis, gražinti;	Gatae — giria, miškas;
Vagara — stiprus žmogus;	Gula — apskritas;
Vad — kvesti, kvestas žmogus, vadas;	Ācman — akmuo;
Vaga — greitas;	Grandhācman — siera;
Khara — karštas;	Kala — juodas;
Pindgara — geležinis;	Pluš — dega, pliuška, karštis;
Abhra — auksas;	Čark — barti, nenurimti;
Bhala — baltas;	Sap — suprasti;
Sitas — sidabras;	Ramdh — raminti;
Bhasura — šviesus;	Vapi — ežeras;
Tames — tamsa;	Srava — srovė;
Pandara — mėlynas;	Ragi — rugiai
Dina — diena;	Murv — ryšys, virvė.

Iš tų žodžių, taikintų slavų kalboms, matome, kad lietuvių nenutolo nuo tos kalbos taip, kaip visos kitos europietiškos kalbos, nors išsiskyrė prieš 2500 metų. Mokslininkai, betyrinėdami kalbas, ras dar daugiau panašumo sanskritų ir lietuvių kalbose, jei turės tinkamosenių šaltinių, kurie man dėl jų brangumó, žinoma, nepasiekiami.

§ 36. Sanskritų kalba knygos parašytos trijose tarmėse: seniausioji tarmė vadinas „Dieva Wagari“, vėlsnioji — „Phali“, arba „Bhali“ ir vėliausioji — „Gratham“. Aš visur vartoju pirmutinę (seniausią) tarmę. Mūsų senovės mégėjams pravartu bus žinoti ir skaičių pavadinimus:

- | | | | |
|-------------|----------------|-------------------|--------------------|
| 1. ēka, | 7. saptan, | 13. tryodasian, | 19. navadasian, |
| 2. dvi, | 8. aštan, | 14. čaturdasian, | 20. vinsiasi, |
| 3. tri, | 9. navan, | 15. pančandasian, | 21. ēkavinsiasi, |
| 4. čatur, | 10. dasian, | 16. šodasian, | 22. dvavinsiasi, |
| 5. pančano, | 11. ēkadasian, | 17. septandasian, | 23. trayovinsiasi, |
| 6. šeš, | 12. dvidasian, | 18. aštadasian, | 24. čaturvinsiasi, |

25. pančanvinsiant,	29. navavinsiatı,	33 trayastinsiatı,	37. saptatrinsiatı,
26. šadvinsiatı,	30. trinsiatı,	34. čaturtrinsiatı,	38. aštratrinsiatı,
27. saptanvinsiatı,	31. ékatrisiatı,	35. pančiatrinsiatı,	39. navatrinsiatı,
28. aštavinsiatı,	32. dvatrisiatı,	36. Šatriusiatı,	40. čatvarinsiatı,
100 siata,	1000. sahasra,	10,000. ayuta,	100,000. lakša,
1.000.000. qiyta,	10.000.000. kota,	100.000.000. arbuda, bilijonas, kharva.	

§ 37. Proistroško žmogaus statybos liekanų lietuvių prosenelių gyventose vietos nuo Dniepro aukštupio iš Dauguvos upių iki Baltijos jūros pakraščių nerandama. Trobas statydavo iš dviejų eilių nusmailintų kuolų, kuriuos sukaldavo į žemę ir išpindavo karklais. Iš oro ir vidas moliai krėsdavo ir samanomis kamšyda-vo. Lubas darydavo iš karčių, kurias apkrēsdavo moliai, palikdami aukštinį dūmams išeiti.¹⁾ Stogai (su didelėmis pastogėmis) buvo daromi iš nendrių, beržo ar eglės lobų, kurios visiškai sau- gojo nuo lietaus ir sniego. Trobos viduryje buvo duobė, kurioje ugnis kūrenosi ir šildė pirkią. Pasieniais stovėjo suolai sédėti gulėti. Dar ir šiandie tokius namus kai kur randame, bet jau su pluktomis krošinimis ir kitais pagerinimais.

Tose, lietuvių gyventose, vietose iš milžinkapių iškasama bronzinės fibulos, sagutės, žiedai, bronzeletai, apikaklės ir kita; randama geležiniai kardai, ietys, piautuvai beveik visi vienodo tipo, nors nevienodu menišku pagražinimu. Ar randamose iškase-nose liekanos buvo papošalais—aš abejoju. Man rodos, kad jos buvo užsitarauvusių pasižymėjusių asmenų ženklai, kurie dabar pas mus yra vadinami ordinais, medaliais. Iškasenos kuo se-nešnės, tuo gražesnės. Labai žymi savo artistiškumu Marijos Butrymaitės iškasena, rasta 1898 m. ties Pakalniškių kaimu, Pa-nevėžio apskrityje²⁾. Mokslininkai iškasenų amžiaus galutinai nenustato: vieni sako, kad tai yra liekanos VI—III a. a. prieš Kristaus g., o kiti — kad vėlesniųjų laikų. Bet stebétina, kad i rytuose ir į vakarus tokų iškasenų nerandama, nors tvirtinama, kad ten aisčių gyventa. Tas rodo, kad lietuvių nuo aisčių sky-rési papročiai ir tatyba. Stabų bei kitų tatybos ženklų iškase-nose niekur nerasta, nes iš § 14 matome, kad mūsų proseneliai nebuvvo stabmeldžiai.³⁾.

§ 38. Beveik visoje Europoje randami vienodo tipo akmeniniai kirvukai, peiliai, strėlės, panašūs kaulo išdirbiniai, anksty-

¹⁾ Aukštinis lubose skylė, kurią galima, kada yra dūmų, atidengti, dū-mus išleisti ir vėl uždaryti.

²⁾ Butrymaitės iškasena teko Vilniaus Mokslo Draugijai. Žiūr. „Litwa i Rus“, 1911 m. pr. dr. psl. 10). Apie Pakalniškių-Raguvėnų milžinkapių žiūrėk D-ro Basanavičiaus pasakų rinkinyje, tome II, skyriuje IX, psl. 133—194 ir L. Kšivicki, „Žemalčių Senovė“ Kaunas, 1928 m., psl. 14.

³⁾ Iškasenų Braižiniai jėdėti P. Tarasenkos „Mūsų Senovėje“, tl. psl. 574—590, „Prieistorinėje Lietuvoje“, psl. 50—56, „Gimtojoje Senovėje“, psl. 77—87, Mikalojaus Makarenko straipsnyje „Prieistorinės liekanos Kauno gubernijos“. „Kwartalnik Litewski“, 1910 m. T. 2, psl. 103—112.

vesnių amžių nekultūringojo žmogaus padargai (rankiai). Tie daktai buvo mūsų prosenelių randami arba atimti karo metu iš nekultūringų kaimynų (priešų), kap karo grobis. Rankiai galėjo būti naudojami kailiams ir odoms dirbtini, iš kurių buvo siūvama drabužiai ir apavalas. Kurie—ne—kurie daktai buvo naudojami riešutams daužyti, nes riešutai būvo svarbi maisto dalis. Lazdynų buvo priaugę pilni miškai, o vandenys agarų¹⁾.

§ 39. Kaip matėme iš §§ 4 ir 27, likusioji Darijaus kariuomenė nebuvo iš vieno branduolio, dėl to ir susikûrė atskirios šeimos ir tautelės su savo vadais ir vietovėmis. Pasirodo istorijoje minimi galindai, prūsai, sambai, sudavai, latviai, kuršiai, letgaliai, lietuviai, aukštaičiai, žemaičiai, jotvingiai ir kiti. Nusidėju sių tautai vadų lavonai buvo deginami²⁾, o gerbiamus vadus laidodami supildavo milžinkapius³⁾.

Tenka susidurti su svetimoinis tautomis, išjudintomis iš savo vietų, roménais, ostgotais, hūnais, sarmatais. Jotvingiai nuo Makedonijos valdovo Pilypo, jam bekariaujant su Skytais (apie 340 m. prieš Kr.), buvo atblokšti nuo Dunojaus pakraščių į Drohyčino apylinkę. Slavėnai (slavai), kitų spiriam, savo judėsiu į šiaurę, nebegalėdami mūsų prosenelių iš apgyventų vietų išstumti, apsupė juos iš visų šonų. Kad galėtų atsispirti prieš slavus, jie (lietuviai) turėjo susiburti susitvarkyti ir duotis valdyti MINDAUGUI. Nuo tuo laiko Lietuvos Didieji Kunigaikšciai per kelius amžius buvo neaprēžtais valdytojais viso apgyvento ploto ir tautelių. Vélesni įvykiai svetimose kronikose minimi jau tikrais LIETUVIŲ, LATVIŲ ir PRŪSŲ vardais. Europa, norėdama mūsų senelius apkrikštyti, amžius kariavo.

§ 40. Lietvių šeimos pagoniškas tikėjimas niekur nėra visiškai aprašytas. Truputėli mini Mindaugo laikuose krikščionių dvasiškija. Ji lietuvių nevardina stabmeldžiais, bet ugnies garbintojais. Zaratustros tikybos filosofija aukštesniajai krikščionių

1) E. Tiškevičius, „Biržė“, St. Petersburg, 1869 m. psl. 153—154, sako: „Vandeninių riešutų „agarų“ (lit.—trapa natans, rus. čortovyja orichchi) buvo upėse ir ezeruose. Iš riešutų grūdų buvo daromi labai geri miltai. Radvila rešutus siuntinėjo karaliui Zygmantui Augustui į Vilnių. Mažas būdamas ir aštūos agarus Kiličių ežero pakraščiuose rinkau, valgiau; bet 1868 m., būnant labai šaltai žiemai, agarų augalų viršūnės išalo į ledą, o pavasarį, ladams kylant, liko išrauti ir daugiau neatžėlė. Agarai tame ežere išnyko“.

2) Kęstučio lavonas (Kęstutį nužudė Jogaila) buvo sudegintas Vilniaus aukure rodant lietuviams, kad Kęstutis buvęs nusidėjėlis.

3) Senovės statybos liekanas aš skirių į tris rūšis:

1) Milžinkapius, kuriuose randami laidotų mūsų prosenelių lavonai. Tokie kapai iš oro dažniausia apstatyti aplink akmenimis. (Milžinkapių viršūnėse, esant reikalui, darydavo aukurus).

2) Piliakalnius (slavų-gorodisče), senovėje sustiprintas vietas nuo priešų apsiginti; kalnus, randomus upių žiotyse arba jų aukštesniame krante ir

3) Apkasus, randomus visur, dažniausia prie vieškelių; Tai — užsilikios vietas apsiginti nuo puolimų (Švedų vikingų, Kryžiuočių, Rusų, Prancūzų).

dvasiškijai tuomet buvo nesuprantama. Bet ginče su kryžiuočiais 1370 m. Konstantinopolio patriarchas Filotėjas Algirdą vadina ugnies garbintoju (Litva i Rus t. IV, psl. 93). Nors, apskritai, PERKUNĄ (griausmą) visi primeta lietuviams, kad esą aukščiausioji galia jų tikyboje, bet išlikusi mūsų senolių malda, mums visiškai ką kita sako:

„Perkūnai! Dievaiti!
Nemušk Žemaitij,
Bet trenk gudą,
Kaip šunij ruda!¹⁾

Toje maldoje Perkūnas yra ne aukščiausioji galia, bet „dievaitis“. Tas prašymas (malda) bus mums visiškai suprantamas, kada lyginsime Zaratustros tikybą (§ 15), kurioje Perkūnas yra šviesos (Ormuzdo) nešiotojas ir įsakymų vykdytojas. Aukščiausios galiai pavadinti mūsų proseneliai vartojo „Praamži“, kuris (tas žodis) atatinka Zaratustros praamžinam Laikui (§ 14).

Amžini aukurai, kaip Baktrijoje, taip ir Lietuvoje, Ormuzdo (sviesos galiai) garbei buvo laikomi renkamų doriausijų ir išmointingiausijų žmonių, krivaičiais vadinamų. § 14-me matėme, kad Persijoje šventoji ugnis kasmet buvo atnaujinama Antrapatenos aukuro šventyklos ugnimi. Lietuvoje vieta aukščiausiojo herarcho, Krivio Krivaičio minima Nadravijos Ramovė, iš kur ugnies gaudavo aplinkiniai aukurai. Ši aukurą Križiuočiai išgriovus, ugnis perkelta į Šventragį, Vilnelės ir Vilijos (Neries) santaką, o paskum— į žemaičių žemę. Visi Zaratustros tikybos ženklai (Ormuzdo, šviesos galios ir Arimano, tamsos galios) lietuviuose labai pasikartoja, nors 2000 metų laiko tarpas juos skiria.

Visai galima tvirtinti, kad laukinė slavėnų tauta, kilusi iš barbariškų skytų tautos skeveldrų, pasisavino Perkūno garbinimą iš aukštėnių kultūros nešėjų, mūsų prosenelių šeimos. Nors išorines apeigas priėmė, bet tikybos filosofijos įsisąmoninti negalėjo, nes buvo nepasiruošę ir žemesniame kultūros laipsnyje. Slavėnai, kaip žinome iš Nestoro kronikos, pasidarė Perkūno stabą ir garbino jį, kaip aukščiausiąjį dievą.

§ 41. Kur Zaratustros tikyba plito, ten šventieji ąžuolynai ir gojai netikėliams ir svetimų kraštų žmonėms buvo nejeinami. Kaip matėme iš Prezento kelionės (§ 16 pastaba), kad jie (persai) ir dabar yra tokie. Tokių miškų, gojų, nemaža būta ir Lietuvoje;

¹⁾ Šitą maldeleč esu girdėjės 1879 m. Biržų apskr. Vabalninkų valsč. Buožių kaime, vasaros laike, audrai nžėjus, iš 90 metų senutės Vaidilienės. Maldeleč mano buvo pasiusta ir spausdinta rusų „Vilenskij Viestnik“. Tuose pat metuose, šale lietuviško „Bet trenk gudą, kaip šunij ruda“, vertėjas pasakė: „No bej inostranca, kak psa ryžago“. Kitą panašiu turiniu maldeleč Žiurėk P. Klimo „Lietuvij Senovės Bruožuose“, psl. 97. Gudas—svetimšalis, atatinka L. Kšivickio išrodymui įdetam „Žemaičių Senovėje“, psl. 75.

kaip žinome, kad šv. Vaitiekus Adalbertas buvo šventame miške užmuštas tik dėl to, kad jėjės į šv. goją ilsėtis.¹⁾ Už tat mūsų prosenelių apgyventas žemės plotas²⁾ buvo svetimiems daug amžių neprieinamas, nieks jo negalėjo aprašyti. Kol lietuviai ramiai gyveno, nieks jujų ir nemini. Jie paskirtose vietose mainikavo gintaru, kurs tuomet buvo daug kartų brangesnis už auksą, kailiais, odomis, smala, vašku su aisiačiu, estų tautelėmis, todėl mūsy istorikų jie į tą tautelių skaičių rašomi (skiriamai).

Latviai atsargiai savo kilmę veda iš Baltų šeimos tautų, tik šiaurinius krašto gyventojus Lyvus laiko Finų (estų) kilmės. Latvių istorikai sako latvius kilus apie 300 m. Kr. negimus.³⁾

§ 42. Minėtuose, apskritaⁱ, vos vos aptaštuose bruožuose, savo teorijos pamatuose, rodos, truputėli praskleidžiau tamsą, kuri temdė lietuvių kilmę ir įtikinau, kad pirmutinis Lietuvos istorijos puslapis turi skambėti šiaip:

„Lietuviai yra Arių kilmės, iš Pamiro plokštakalnės, Dravidų tautelių šaka. Žiloje senovėje jų kalba buvo sanskritiška, tikyba—Zaratustros. Jie atkeliaavo į Europą 512 m. prieš Kr. gimimą. Kilę iš Persų karaliaus Darijo I Histapo kariuomenės dalies, pamestos Dniestro, Dniepro ir Dauguvos upių aukštupiuse. Ten pergyveno ilgus matriarchato, endogamijos, endologijos ir patriarchato metus. Tautų judėjime (romenų 63 m. po Kr. g., ostgotų 375 m., hūnų 442 m.) sarmatų ir slavėnų buvo pastumti kiek į šiaurę iki Baltijos jūros pakraščių, kur įkūrė galingą valstybę ir smarkiai gynësi nuo priešų: jų žygiai į istoriją pateko nuo Mindaugo laikų.

¹⁾ P. Klimo, „Lietuvių senobės bruožai“, psl. 21, 113—114, įvykis 997

²⁾ Tornau, Žemėlapis I, Vostocznaja Evropa okolo 862 goda.

Putzgers, „Historischer Schul-Atlas“, žemėlapis Nr. 14-b.

³⁾ Svenne, „Uczebnik istorij Latvij“, psl. 4.

Zeiferts, „Latvijos istorija“, pal. 4.



Rašydamas šį veikalėli, naudojausi:

1. Dr. Ferdynand Justi, prof. uniw. w Marburgu, **Historya Starożytnej Persyi**. Z niemieckiego przełożył Bronisław Grabowski. Warszawa, 1880 r. Nakład „Przeglądu Tygodniowego”.
2. Dr. G. F. Hertzburg, prof. uniw. w Halli, **Historya Hellady i Rzymu**. Z niemieckiego przełożył Bronisław Grabowski. Warszawa, 1880 r. Nakład „Przeglądu Tygodniowego”.
3. M. I. Rostovcev, **Očerk istoriji drevnago mira**. Vostok—Grecija—Rim. Berlin. Knigoizdatelstvo „Słowo”.
4. Dr. Hugo Winkler, prof. Berlin. nniw. **Wawilon i jego istorija**. Prewod G. Henkelia. Peterburg, 1913. Izdanie Sojkina.
5. Ditrich Szefer, prof. Berlin. univ. **Istorija Kolonij**. Peterburg, 1913. Izdanie Sojkina.
6. A. E. Brem. **Žizn životnych**. Tom I, Peterburg, 1902. Izdanie Sojkina.
7. Prof. Dr. Keller, **Proischozdenije naszych domasznich životnych**. Prewod M. A. Engelhardta, Peterburg, 1913. Izdanie Sojkina.
8. Fryderyk Hellwald, **Geografja i Etnografja** Przekład z niemieckiego L. Kaczyńskiej. Warszawa. Tom III. Europa 1877. Tom IV. Azja 1878.
9. Prof. Cz. A. Zabelew, **Aleksandr I Welikij-Makedonskij**. Berlin, 1924.
10. Walenty Majewski. **Gramatyka sanskrycka**, podług P. Bopps. Z niemieckiego tłumaczena. Warszawa, 1828. Druk Łąkiewicza i litografij Instytutu Szkolnego.
11. A. Gilferding, **O srodstwie jazyka slawianskago s sanskriskim**, Peterburg, 1853. Tipografiya Imperatorskoj Akademii Nauk.
12. Brokhauz, **Enciklopedija**, Tom 34, str. 818. **Litowsko-Russkoje Gosudarstwo**. Tom 5⁶, str. 350—322. **Sanskrit**.
13. K. Büga, **Kalbų mokslas bei mūsų senovė**. Kaunas, 1913. „Ateities“ leid. Nr. 10.
14. P. Klimas, **Lietuvių senobės bruožai**, Vilnius, 1919. Žaibo spaustuvėje.
15. L. Kšivickis, **Zemaičių senovė**, „Dirvos“ B-vės leidinys, 1928. Kaunas.
16. T. Mažironis, **Lietuvos istorija**, Petrapilis 1906.
17. Pajauta, **Trumpai išpasakota Lietuvos istorija**, Vilnius 1912.
18. Antanas Alekna, **Lietuvos istorija**, Kaunas 1919.
19. Leon Wasilewski, **Litwa i Białorus**. Krakow 1912.
20. T. Zeiferts, **Latvijos istorija**. Išvertė J. M. Laurinaitis. Kaunas 1927.
21. O. I. Svenné. **Uczebnik istorji Latwji**. Riga 1926. Izdanie Ozolina.
22. Nowoselow, **Geograficzеский Atlas-Albom**. Riga 1926. Izdanie Walters-Rap.
23. F. N. Putzgers, **Historischer Schul-Atlas**. Leipzig 1920. Verlag von Velhagen, Klafing.

- 9
24. N. N. Tornau, **Uczebnyj atlas po Russkoj istorij.** Petrograd 1912
 25. P. Tarasenka, **Priešistorinė Lietuva,** Kaunas 1927. Spaudos fondo leidinys.
 26. P. Tarasenka, **Gimtoji senovė,** Šiauliai, Kultūros b-vės leidinys.
 27. Mikołaj Makarenko, **Zabytki przedhistoryczne guberni Kowalewskiej.** Kwartalnik Litewski, 1910. Tom II, str. 82—102.
 28. Wandalin Szukiewicz, **Niektóre wierzenia, przesądy i podania ludu naszego.** Kwartalnik Litewski 1910. Tom II, str. 85—102.
 29. Dr. Basanavičius, **Iš krikščionijos santyklių su Senovės Lietuvių tityba ir kultūra,** Vilnius 1912.
 30. Dr. J. Basanavičius, **Lietuviškos pasakos,** Tomas II.
 31. Dr. J. Basanavičius, **Koburgo kelionė Lietuvon 1397 m.,** Plymouth, Pa 1900.
 32. S. P., **Mała Polska Encyklopedia.** Leszno i Gniezno. 1347, T. II, str. 18.
 33. Tomasz Święcicki, **Opis Starożytnej Polski.** Warszawa 1928. Dr. X. Pijarów.
 34. Elena Blawatskaja, **Iz pieśczer i derbej Indij i zagadoczyja plemena na Golubych gorach.** Berlin 1924.
 35. D. L. Mordowcew, **Za Wsiemirnoje wladyczestwo.** Petrograd 1914, Izdanie P. Sojkina.

